

szólat ihletett szavuk és látnoki szemükkel a jövődó titokzatos méhébe tekintvén, oly lánggra lobbantották harczedzett fiaikat, hogy alig birták visszatartani azon időig, mely honfoglaló csatába vitte őket.

Ily lelki állapotban rendíté meg őseinket a nagy Attila gyászos halála felől szóló hír . . . Az orgyilkos töreért boszut esküdött az elárvult »Turul« nemzedék s atyjának örökét visszatarthatatlanul elérni igyekezett:

— — — — —
»Nyugtalan a fiatal, harcvágygyal belseje teljes.
A turulos zászló követése hevére tüzet rak . . .«
— — — — —

Hú krónikásunk, Kézdi, azt írja madarunkról, hogy: . . . a Turul, Attila király jelképe, másodunokájában Álmosban újra megtestesült . . . Árpád, Álmos fia a »Turul« nemzetségből származott . . . Attila király paizsa és zászlói ezen koronás fejű madár képét hordták címerül . . . A régi magyarok Géza vezér idejéig turulos jelvényeiket mindig magukkal hordozták . . .«

Azt beszéli a turulról az ezeréves hitrege, hogy . . . megtermékenyíté az anya álmát . . . hogy tőle született a »Honalapító« Árpád atyja, Álmos . . . megjósolta az anyjának születendő gyermeke nagyságát — hírt hozott a táltosoknak az új haza földjéről.

Attila turulos zászlóihoz s turulos paizsához hasonló jelvények alatt megindul a nép az ősi hazából . . . s rajongó táltosaik és hős vezérek a harczba küldött seregekkel, hogy a hadak nyomán melléjük elválhatlan kísé-
rőkül szegődő s állandóan »turul-turul« hangot kárógó madarak nem halálszagot érző hulla keselyűk, hanem Hadúr küldöttei — útmutató madarak — Attila »csodátevő turul-madarai,« amelyek megsegítik övéiket a harczban; de megölik a »gyáva futót« . . . A rohanó seregek zászlóik turul-madarát mintegy megelevenedni látják.⁴⁾

— — — — —
A turul, Álmos bölcsőjétől kezdve, hú segítője lett a magyarnak s kitartott mellette . . . a felkerekedő seregnek megmutatta az ígéret földjére vezető utat: állandóan a »hadak sorsa« intézőjeként szerepel . . . hosszú vándorútján kísérője a népnek s az ígért új haza határain »sűrű sokasága szárnycsapásával veri a csüggedőket, mert Hadúr akarja vala, hogy hamar szálljanak alá Magyarországra . . . «Hová lett mégis a képe, hogy az utókor a honfoglaló ősök szent madarát szemtől szembe nem láthatja?»

Letűnt a pogánykori emlékekkel együtt!

A Megváltó keresztje s az apostoli kettős kereszt váltotta fel helyét s amint ritkultak az elhagyott berkek rejtekén Hadúrnak bemutatott áldozatok, amint ritkult

⁴⁾ Ezt a néphagyományt örökíti meg »Kevházá«-ban a költő, midőn így énekel:

»Barna hajú szép hunfiak,
Mi haszna még a gyors nyilak!
Bár tőlük a nap elborul,
Tárnok völgybe bealkonyul,
Zászlótokon lecsüngve áll,
Nem repdes a turul-madár:

Később pedig:

»Harmadnapon kürtödbe fűsz,
Torda fia hős Bendegúz,
Zászlóidat a keleti
Szellő vigan lebegteti,
Hogy a turul repdes belé:
Nyugot felé — nyugot felé . . .

az ős valláshoz ragaszkodó nép száma, úgy semmisültek meg a turulos zászlók, úgy semmisíté meg az idők vastoga a honalapító hős vezérek turulos paizsait. A turulhoz fűzött csodás hatalom a keresztre szállott és eme szent jelvény a »Turul« pogány méltóságát nem tűrte meg maga mellett.

Legtovább őrizték a honfoglaló csaták eme díszes emlékét a »Csaba« ivadékok Erdély bérczes rejtekében; azt mondja ugyanis a Krónikás, hogy az erdélyi Vajdák még Róbert Károly idejében is turulos zászlóval vonultak a harczba.

Ferdinánd uralkodása alatt lobog fel utoljára a turulos zászló a »Semmiházi« Nyáratói Pókai Balázs kezében, a ki nagy szégyent hozott a turul névre, mert nemzeti nagyságunk napját alkonyodni látva, a törökök rettegett félholdas táborába szökött a dicső zászlóval.

Az erdélyi vármegyék magyarsága azonban mégis gondoskodott arról, hogy turulunk dicső emlékét az utókor részére megőrizze, a hit és szeretet színétől körülövezett aranycsőrű turul-madárnak címerében állandó helyet biztosított.

Mindazonáltal a turul-madár leghűbb képmását Alsó-Fehérvármegye címere adja, amely egy nyelvet öltő, kiterjesztett szárnyú »Turul«-madarat mutat.

Krenedits Ferencs.

~~~~~
A bogarak lábfejeről.

Bár a *Rovarok* (Insecta) lába a legkülönbözőbb céloknak (járás, futás, úszás, ugrás, ásás stb.) megfelelően módosult, mégis valamennyi egy és ugyanazon alaptervre vezethető vissza. Minden rovarnak a lába a következő részekből áll: 1. a *csipő* (coxa), mely a torgyűrűben levő izvápába izül; 2. a *czombgyűrű* (trochanter), mely olykor kettős; 3. a *czomb* (femur); 4. a *láb-szár* (tibia) és végre 5. a *lábfej* (tarsus).

Ez utóbbi különböző számú ízecskékből van összetéve, de az ízék száma soha sem több, mint öt. Az utolsó íz az esetek javarészában két karmot visel; egyetlen egy karom csak elvétve fordul elő. Ezúttal csakis a rovarok egyik rendjének — a *Bogarak* (Coleoptera) — lábfejeről kívánunk néhány szót szólani, mert ezeket a lábfejek száma szerint osztályozták. A megfelelő preparátumokat elég könnyen készíthetjük úgy, hogy különböző rendbeli bogarakat alkoholban megölünk s lábainak alsó részét — legczélszerűbben a lábszár felét — levágván, ezt az ismert módszer szerint sorrendben káliumgall, vízzel, alkohollal és terpentín-olajjal kezeljük, azután kanadai balzsamba zárjuk a fedő- és tárgylemez közé. Így az érdekesnél érdekesebb preparátumoknak egész sorára tehetünk szert.

Legczélszerűbb olyan bogarakat választani, melyek lábai barna, vörös, vagy sárga színűek, mert az említett kezelés után tisztán átlátszó preparátumokat adnak, míg a feketéken, vagy általában sötét színűeken a részletek nem láthatók oly tisztán.

Arról, hogy az előforduló különbségeket mind felemlítsük, már eleve is le kell mondanunk, mert a változatoság oly nagy, hogy úgyszólván minden bogárnak más-más a lábfeje, a mi a részleteket illeti; itt csak néhány általános megjegyzésre szorítkozhatunk tehát.

Igy vannak bogarak, melyeknek lábfejük mind a három pár lábon — eltekintve a kivételektől — öt ízből áll; ezeket *ötízeseknek* (Pentamera) nevezzük. Ilyenek — hogy csak egy néhányat említsünk, a futóbogarak, lemezescsápúak, dögbo-
rak, úszóbogarak, rövidszárnyúak, pattanó-bogarak stb. stb. De mennyi a különbség a lábfejek viszonylagos nagysága, alakja

és szőrözetére nézve! A számtalan sok közül csak hármat mutatunk be: úgymint: a) Egy hím *csikbogár* mellső lábának lábfejét, melynek első három íze kiszélesedett és lapos; az első ízén 2 nagy szívókát találunk, ezen kívül, úgy mint a követapróbb szívókát, melyek mind arra valók, hogy a páráznál a nőstényekbe erősen kapaszkodhassék; de egyéb tárgyakhoz való tapadásra is használja. Lábfejének 4-ik íze rövid, az 5-ik jóval hosszabb és végén két hatalmas karmot visel. b) A *temető-bogár* lábfejének 4 első íze tölcser-alakú, az 5-ik nyúltabb; az egyes lábfejek végei hatalmas szörpmatokkal díszítettek. c) Egy apró *ganajtűró* (*Ontophagus*) lábfeje, melynek első és utolsó íze hosszára nyúlt, a közbül eső három íz rövid, háromszögletes.

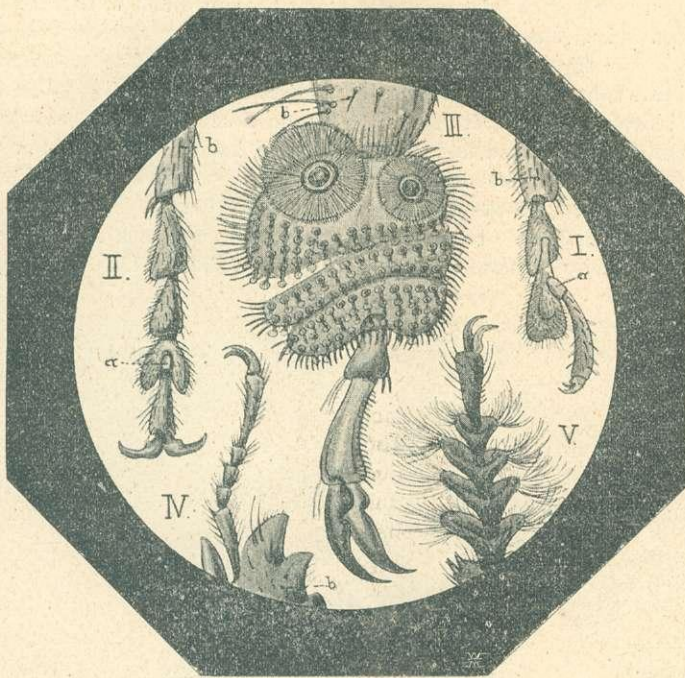
A bogarak egy másik csoportjánál a lábfej az első és a második lábpáron 5 ízből, az utolsó lábpáron pedig csak 4 ízből áll; ezek a *különizések* (*Heteromera*); ilyenek például a *körisbogár*, *nünúke*, *lisztbogár* stb.

Megint másoknál a lábfej mind a három pár lábon szabad szemmel, vagy csak csekélyebb nagyítással nézve négy ízből állónak mutatkozik; ezeket *négyízeseknek* (*Tetramera*) nevez-

ték. Ilyenek az orrmányos bogarak, a szűfélék, a cinczérék, a fémbogarak stb. Azonban pontosabb vizsgálódásnál, különösen a mikroszkóp alkalmazásával kitéjt, hogy ezek is ötízesek, csak hogy a lábfej utolsóelőtti íze igen piczike s kisebb nagyítással nem látható, amiért ezeket most *rejtve ötízeseknek* (*Cryptopentamera*) szokták nevezni. Ebből a csoportból bemutatjuk egy kisebb cinczérnek (*Callidium*) lábfejét; a rejtett íz a-val van jelölve.

Vége vannak bogarak, a melyeknek lábfeje mind a három lábpáron három ízűnek látszik; ezeket nevezték *háromízeseknek* (*Trimera*). Ilyenek például a katiczabogarak és mások. Pontosabb vizsgálatoknál és erősebb nagyítások alkalmazásánál ezeken is felfedeztek egy rejtett, negyedik ízet, amiért most ezeket *rejtve négyízeseknek* (*Cryptotetramera*) mondják. Ebből a csoportból egy kis katókanak a lábfejét mutatjuk be. Itt is az utolsóelőtti rejtett íz a-val van jelölve.

Újból ismételjük, hogy a mikroszkóppal foglalkozó a bogarak lábfejének vizsgálódásánál annyi sok érdekes és szép dologra fog bukkanni, hogy élvezettel fog e kimeríthetetlen forrás minden újabb tárgya után nyúlni. *Kohaut Röss.*

I. A katóka (*Coccinella*) lábfeje 100-szoros nagyításnál. II. Egy kis cinczér (*Callidium*) lábfeje 50-szeres nagyításnál. Mind a két ábrában a rejtett íz a-val van jelölve. III. A hím csikbor (*Dytiscus*) mellső lábának lábfeje 24-szeres nagyításnál. IV. Egy kis ganajtűró (*Ontophagus*) mellső lábának lábfeje 40-szeres nagyításnál. V. A temetőbogár (*Necrophorus*) lábfeje 40-szeres nagyításnál. Valamennyi ábrában a lábszár alsó része b-val van jelölve.

VADÁSZAT.

A szárnyas-ragadozók pusztításáról.

(Folytatása és vége.)

Oly helyeken, ahol a keselyűk és sasoknak állandó tartózkodási helyük s e mellett gyakori előfordulásuk van, már az első napon reményt lehet fűzni a les sikeréhez. — Kósza sasok és keselyűkre lesve, nem csak a reggelt, de a délelőtti idő nagyrésztét is leszen tölthetjük, mert előre sohasem lehet tudni, hogy a várva-várt vendégek mikor érkeznek; minden körülmények közt azonban a hajnali lesek szoktak leginkább sikerülni. — Ha napközben köze-

lélít a leskunyhóhoz a vadász, vagy midőn a lesvadászat bevégeztével azt elhagyja, mindig lökéss helyzetben tartsa magát, ha csak síkon nincs a kadaver elhelyezve, mely utóbbi esetben már messziről megláthatván a rajta élőködő orvokat, lappangó példányok hirtelen elővillanására nem számíthat; ellenben ha fák közt, erdő vagy erdei rétek szélén van a csaldög kitéve, mindig a legnagyobb óvatossággal kell a helyhez közlíteni, mert gyakori eset, hogy egyes ragadozók magukat a hullán jól telezabálva, valahol a közelben gubbasztanak, vagy a közeli fákon egész renyhén megülve adják át magukat az

emésztés kéjes érzetének. Mint említém, ép oly óvatosan, minden zaj nélkül kell a leshelyt is elhagyni. Lehetnek ugyanis a közelben oly lappangó, a csalétekekkel szemben valamely okból tartózkodó magaviseletet tanúsító ragadozók (de esetleg sunyi vöröskabátos is), melyekről eddig sejtelmünk sem volt s amelyek csak megjelenésünkkor ötlenek elő nagy hirtelenséggel rejtetükből. — A mi a lesek alkalmával a vadász magaviseletét s a használandó lövedéket illeti, arra vonatkozólag a következőket ajánlhatom figyelembe. Elfoglalván helyét a lövész (persze a »Hektor«-t otthon kell hagyni), attól a pillanattól kezdve kerüljön minden olyas zajt, köhécselést, prüszentést stb., melylyel az esetleg közelében lappangható ragadozóknak jelenlétét elárulhatná; ép ez okból a dohányzástól is tartózkodni kell jóval napfeljötté utánig, mely időtájban ugyanis a rókák, nyestek, görények és — ahol vannak — farkasok már betegezték rablójárlataikat s megülnek; azután módjával lehet füstölni, csak a cigaretta mellőzendő, mert azzal el lehet füstölni minden élő lényt a körületből. Természetesen a fegyvert mindig kezűgyben kell tartani; legcélszerűbb azonban két levert villás rúdra akként elhelyezni, hogy a lörés nyílásán át a hullát dominálja. Ha elegy-puskával van felszerelve a vadász, lövedékül a balcsöbe legcélszerűbb a 8-as számú keménysörét, melylyel a dögre beszállt még oly nagy és szívós életű szárnyast is egy fej- vagy nyak-lövéssel biztosan leteríthetni; azonban a ki ért a golyólövés mesterségéhez s kellő nyugodtságát meg tudja őrizni,

